

Pedro ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pedro Jonás macū Betsaidacjū wa'i wējērī masū nicu niwī. Cū nūmotigu nicu niwī. Ā'rīta Jesure “Mu'ū Ō'acū o'ó'cu, cū macū ni'i”, nicu niwī. Jesure wējēcaterore i'tiati “Cūrē masīwe'e”, nisoocu niwī. Ne waropūta Espiritu Santu dijatāca be'ro Jesucristore ējōpeorārē su'ori nisetigu nicu niwī. Be'ro romano masā wioogu Nerón cūrē Romapu wējēcu niwī.

A'ti pūrīrē Pedro Jesucristore ējōpeorā Asia di'tapu du'tistewā'cā'cārārē ojacu niwī. Romapu nīgū, ojacu niwī. Jesucristore ējōpeorā pi'eticā ī'agū, āpērā narē ña'arō weecā wācūtutuadutigu ojacu niwī.

Jesure ējōpeorā wa'aste'cārārē Pedro oja'que ni'i

¹ Yu'ure Jesucristo cū ye quetire bu'edutigu besecūúwī. A'ti pūrī me'rā musārē añudutise o'ó'o. Musā Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāmetise di'tapu Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā ña'arō weecā wa'astewā'cā'cārārē oja'a.

² Marī pacu Ō'acū duporopu cū ũa'caronojōta marīrē cū pō'rā niato nīgū besetojacu niwī. Espiritu Santu me'rā marī ña'arā ní'cārārē ducayucu niwī. Marīrē cū macū Jesucristo ũaro weedutigu besecu niwī. Tojo nicā cū macū

curusapɯ wērĩgũ dí o'maburose me'rã marĩ ña'arõ wee'quere acobojoguti nígũ, besecu niwĩ.

Õ'acũ musãrẽ ejerisãjãse, nipe'tise añusere o'onemoato.

³⁻⁴ Õ'acũ, marĩ wiogu Jesucristo pacure e'catise o'orã. Cũ marĩrẽ pajaña'gũ, cũ põ'rã sãjãcã weecu niwĩ. Cũ macũ Jesucristo wērĩ'cũpũre masõ'que me'rã marĩ todũporo ña'arõ niseti'quere acobojocu niwĩ. Tere wéegɯ, marĩrẽ apaturi bajuaapo'cãrãrẽ weronojõ weecu niwĩ. Õ'acũ cũ põ'rãrẽ "Añubutiasere o'oguti", nicũ niwĩ. Cũ o'otjere marĩ e'catise me'rã yucuerã wee'e. Tere ɯ'musepɯ cwoyutojasami. Cũ o'otje a'ti nucũcã cjase weronojõ pe'ti, boasome. Ninu'cũcã'rõsa'a.

⁵ Marĩ Õ'acũrẽ ãjõpeoyucã, cũ tutuaro me'rã marĩrẽ co'tesami. Jesucristo apaturi a'ti nucũcãpũre a'tigɯ, nipe'tirã ĩ'orõpɯ "Ã'rã yu'ɯ yu'rũo'cãrã nima. Yu'ɯ me'rã ninu'cũrãsama", ni ĩ'ogũsami.

⁶ A'ti nucũcãpũre nĩrã, marĩ pi'etinĩrã wee'e yujupɯ. Tojo pi'etimirã, ɯ'musepɯ Jesucristo marĩrẽ o'otjere wãcũrã, e'catiyurã.

⁷ Marĩ Jesucristore ãjõpeose uru besese weronojõ ni'i. Masã ¿uruta niti? nĩrã, pecame'e bu'ipɯ asipopeosama. Sipipejaca be'ro ña'ase po'ca ãjũpe'tidija wa'asa'a. Añuse uru dia'cũ tojasa'a. A'te weronojõ marĩrẽ ¿Jesucristore diacjũta ãjõpeomitina? nĩrõ, ña'arõ wa'asa'a. Marĩ ña'arõ yu'rurã, te po'ca ãjũpe'ti'caro weronojõ ña'asere weedu'usa'a. Tojo nicã Jesucristore ãjõpeonemosa'a. Cãrẽ ãjõpeodu'uticã

ĩ'arã, masã diacjũta marĩrẽ cũrẽ ějõpeoma, ni ĩ'arãsama. Uru wapabũju ni'i. Wapabũjamirõ, pe'tia wa'asa'a. Marĩ Jesucristore ějõpeose uru nemorõ wapati'i. Te pũricã ne pe'titisa'a. Tojo weegu Jesucristo marĩrẽ apaturi a'ti nucũcãpũre a'tigu, “Yũ'ũre añurõ ějõpeowũ”, nigũsami.

8-9 Musã Jesucristore a'ti nucũcãpũ nicã ĩ'ati'cãrã nimirã, cũrẽ ma'i'i. A'tiro nicãrẽ cũrẽ ĩ'atimirã, ějõpeo'o. Musã cũrẽ ějõpeocã, musãrẽ pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ yũ'rũcã weegũsami. Tojo weerã musã Ő'acũ tiropũ wa'atjere wãcũrã, pũrõ e'cati'i. ¿De'ro ni werenemobosã? Wereta basiowe'e.

10 Dũporopũ Ő'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã a'tiro nicãrã niwã: “Ő'acũ masã ña'arõ wee'quere acobojo, narẽ yũ'rũogũsami”, nicãrã niwã. A'tere weremirã, na basu were-sere tũ'omasĩticãrã niwã. Tojo weerã tere masĩsĩ'rĩrã, Ɂpũtũ bu'e wãcũnũrũcãrã niwã.

11 Espĩritu Santu weetamuse me'rã a'tiro wereyucãrã niwã: “Masãrẽ yũ'rũoacjũ pũrõ pi'eti wẽrĩgũsami. Wẽrĩ'cũpũ nimigũ, masãgũsami. Cũ masãca be'ro Ɂ'mũsepũ mũjãa, cũ pacũ tiro wiogu dujiri cũmurõ diacjũ pe'e dujigũsami.” Espĩritu Santu tojo nisere tũ'orã, Ő'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã “¿De'ro nicã, noarẽ tojo wa'arosari?” nĩrã, pũrõ masĩsĩ'rĩcãrã niwã.

12 Ő'acũ na masĩsĩ'rĩcã ĩ'agũ, narẽ a'tiro werecũ niwĩ: “A'te queti musã nirĩ curare wa'asome yujupũ. Be'rocjãrãpũ a'tere ĩ'arãsama”, nicũ niwĩ. Narẽ tere wereyugũ, marĩ a'tocaterocjãrã pe'ere weregũ weecũ niwĩ. Tojo

weegu Õ'acũ a'tocaterore a'tiro weemi majã. Espíritu Santu ɯ'mũsepɯ nigũrẽ cũ ye queti wererã me'rã musãrẽ weredutigɯ o'ócɯ niwĩ. Na Espíritu Santu tutuaro me'rã tere a'tiro werema. “Jesucristo a'titojacɯ niwĩ. Marĩrẽ yɯ'rɯo'cɯ nimi”, nima. Õ'acũrẽ wereco'terã ɯ'mũsecjãrã quẽ'rã masãrẽ yɯ'rɯosere “¿De'ro waro niti?” ni masĩsĩ'rĩsama.

Õ'acũ marĩrẽ ña'ase marĩrõ nisetidutise ni'i

¹³ Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ, ña'arõ marĩ wee'quere acobojotojacɯ niwĩ. Tojo weerã musã weeatjere añurõ wãcũyuya. Musã ña'arõ weesĩrĩsere weeticã'ña. Wãcũtutuaya. Õ'acũ añurõ wéégɯ, marĩrẽ Jesucristo apaturi a'ti nucũcãpɯ a'ticã cũ o'oa'tjere pũrõ wãcũnɯrũña. Tere wãcũrã, e'catise me'rã co'teya.

¹⁴ Wĩmarã añurã na pacɯsumɯa dutisere añurõ yɯ'tisama. Na weronojõta musã quẽ'rã marĩ pacɯ Õ'acũ dutisere añurõ yɯ'tiya. Musã todɯporopɯ Õ'acũrẽ masĩtirã, ña'arõ ɯaripejasere weecãrã niwũ. Ni'cãrõacãrẽ musã ña'arõ ɯaripejasere du'ucã'ña majã.

¹⁵ A'tiro pe'e weesetiya. Õ'acũ marĩrẽ bese'cɯ ña'ase moogũ nimi. Tojo weerã marĩ ña'ase marĩrã nirõɯa'a.

¹⁶ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpɯ a'tiro ojano'caro niwũ: “Yɯ'ɯ añugũ, ña'ase moogũ ni'i. Tojo weerã musã quẽ'rã ña'ase marĩrã nisetiya”, nicɯ niwĩ Õ'acũ.

¹⁷ Musã Õ'acũrẽ sãrĩrã, cãrẽ “Pacɯ” nisa'a. Cũ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ marĩ wee'quenucãrẽ be-sebɯrogɯsami. Ne ni'cãrẽ dɯ'asome. Tojo weerã

musã a'ti umucopure catiro põtëorõ Õ'acürë wiopesase me'rã tu'oña'ña.

18 Musã ñecûsumua niseti'caronojõ weesirutumujãti'que wapamarĩcaro niwã. Te wapamarĩsere cõ'agũ, Õ'acũ yu'rucoc niwĩ. Musã a'tiro masĩ'i. Cũ marĩrë bu'iri da'rebo'quere wapayewĩrõgũ, pe'tisenojõ me'rã, uru, niyeru me'rã wapayeticu niwĩ.

19 A'tiro pe'e weecu niwĩ. Cũ macũ Jesucristo uputu ma'igũ cũ wërĩgũ dí o'maburose me'rã marĩrë yu'rucoc niwĩ. Eĩa judío masã ñecûsumuapua na ña'arõ wee'que wapa Õ'acürë acobojose sërĩrã, a'tiro weecãrã niwã. Oveja dojoriwi'i nitigure, cãmi marĩgürë, nipe'tiro cũ upu añugürë wëjë, Õ'acürë ñjãmamorõcãrã niwã. Cũ, oveja añugũ ni'caronojõ Jesucristo añugũ waro, ña'ase moogũ nimi. Cũ wërĩgũ dí o'maburose me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yu'rucoc niwĩ.

20 Õ'acũ a'ti turi weese duporo “Yu'u macũ masãrë yu'rucogusami”, ni besetojacu niwĩ. Tojo besemigũ, maata o'óticu niwĩ. A'tocateropu marĩ ye niatjere yu'rucocjere cürë o'ócu niwĩ.

21 Jesucristo wërĩse me'rã Õ'acürë ëjõpeono'o. Cũ Jesucristore wërĩ'cupure masõcu niwĩ. Masõ, u'musepu cürë miimujãcu niwĩ. Topu cürë wiogu sõrõcu niwĩ. Marĩrë ëjõpeodutigu tojo weecu niwĩ. Tojo nicã marĩ u'musepu wa'atjere e'catise me'rã yucuedutigu tojo weecu niwĩ.

22 Musã diacjũ nisere yu'tirã, Jesucristore ëjõpeorã weecãrã niwũ. Cürë ëjõpeorã, musã ña'arõ weeseti'quere du'ucãrã niwũ. Tojo weerã musã ni'cãrõacãrë bu'iri marĩrã ni'i. Musã

ni'cũ pō'rã weronojō a'merĩ ma'i'i. A'merĩ ma'írã, bu'icjase ucũse me'rã dia'cũ ma'iticã'ña. Nipe'tise musã weese me'rã pe'e ma'ña.

²³ A'tiro ni'i. Ō'acũ ucũse ninu'cũcã'rōsa'a. Marĩ tere ējōpeorã, cũ pō'rã sãjãcãrã niwã. Tojo weerã apaturi bajuaapo'cãrã weronojō ni'i. Marĩ pacusumua boadijasama. Marĩ apaturi bajuaaporã, na boadijaro weronojō wa'asome. Ō'acũ pō'rã sãjãrã pe'e, cũ me'rã catinu'cũcã'rãsa'a.

²⁴ Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wã: Tá ñai wẽrĩpe'tia wa'asa'a.

Masã quẽ'rã tojota nipe'tirã wẽrĩrãsama.

O'ori quẽ'rã añuse nimirõ, boadijasa'a.

Masã quẽ'rã peje cuorã, wiorã nimi'cãrã wẽrĩrãsama.

²⁵ Na cuose quẽ'rã pe'tirosa'a.

Ō'acũ ucũse pũrĩcã ne pe'tisome.

Ninu'cũcã'rōsa'a, ni ojano'wã.

Musãrẽ te quetire ãpẽrã werecãrã niwã. Na wereseta añuse, ne pe'titise queti ni'i.

2

¹ Musã Ō'acũ pō'rã ni'i. Tojo weerã nipe'tise ña'asere du'ucã'ña. Æpẽrãrẽ nisooticã'ña. Weesooticã'ña. Æpẽrã yere uoticã'ña. Ucjaticã'ña.

²⁻³ Musã Ō'acũ añugũ nimi nisere masĩtojasa'a. Tojo weerã wĩ'marã ne bajua'cãrã na paco õpẽcõrẽ uputu mi'rĩsĩ'rĩrã weronojō weeya. Ō'acũ ye añuse quetire uputu tũ'sase me'rã tũ'osĩ'rĩña. Wĩ'marã na pacosãnumia ye õpẽcõrẽ mi'rĩrã, ï'oduarã wa'asama.

Õ'acũ ucũse wĩ'magũ paco õpẽcõ weronojõ ni'i. Te diacjũ wereme'rĩcã'a. Marĩ tere wãcũnu'cũrã, cũrẽ ãjõpeotutuanemorãsa'a. Cũrẽ masĩnemoato nĩgũ marĩrẽ yu'ruocu niwĩ.

*Wi'i yeerã ãtãgã yeenu'cãcja weronojõ Jesu-
cristo nimi nise ni'i*

⁴ Musã Jesucristore ãjõpeo'o. Tojo weerã cũ me'rã añurõ nisetiya. Cũ catigu, marĩrẽ cũ me'rã caticã weemi. Cũ ninu'cũcũsami. Æpẽrã cũrẽta teecãrã niwã. Na teemicã, cũ pacu Õ'acũ pe'e cũrẽ “Añuyu'rugũ nimi”, ni besecu niwĩ. Besetoja, cũrẽ wiogu sõrõcu niwĩ.

⁵ Musãrẽ añurõ masĩdutigu queose me'rã wereguti. Õ'acũ ãtãpaga me'rã ni'cã wi'i añurĩ wi'i yeegu weronojõ weesami. Ætãgã añucja me'rã yeenu'cãsami. Tutuari wi'i niato nĩgũ tojo weesami. Jesucristota cũ ne waro wi'i yeenu'cãcja ãtãgã weronojõ nigũ nimi. Marĩpua apeye na yeeturiamũjãse weronojõ ni'i. Marĩ nipe'tirã ni'cãrõ me'rã Õ'acũ cũ wéeca wi'i weronojõ ni'i. Tojo weerã cũ yarã waro nĩrã, Jesucristo weetamuse me'rã pa'ia weronojõ Õ'acũ yere da'ramasĩ'i. Añurõ wéerã, ãpẽrã ye niatjere sãrĩbosamasĩ'i. Tojo nicã Õ'acũrẽ e'catise o'omasĩ'i. Marĩ tojo weecã ã'agũ, Õ'acũ e'catisami.

⁶ Duporocjãrãpu quẽ'rã te cjase Õ'acũ cũ ucũ'quere a'tiro ojacãrã niwã:
Ni'cã wi'i, wi'i Jerusalẽpure yeeguti.
Ti wi'ire yéegu, ni'cãgã ãtãgã añucjare beseguti.
Tutuari wi'i wa'ato nĩgũ tiga me'rã nu'cãgũti.

Yu'u ũtāgārē ucūgũ, yu'u macũ pe'ere
wāmepeogu wee'e.

Cúta nimi yu'u bese'cu.

Yu'u í'acã, añuyu'ruagu nimi.

Cūrē ějōpeorã pūrō e'catirāsama.

“Mejō warota ějōpeocāti”, nisome, ni ojacārã
niwã Ő'acũ ye queti weremu'tārĩ masã.

⁷ Mũsã Jesucristore ějōpeorã añurō e'catise
me'rã cūrē tũ'oña'sa'a. Āpērã pe'e cūrē
ějōpeotitjĩarã, mũsã weronojō tũ'oña'tisama.
Mejō nigūrē weronojō tũ'oña'cã'sama. Āpērã
Ő'acũ ye queti weremu'tārĩ masã a'tiro ojacārã
niwã tja:

Masã ũtã me'rã wi'i yeerãtirã ni'cāgārē uati,
cõ'asama.

Na cõ'acaga me'rã āpērã pe'e tutuari wi'i
yeesama.

Tiga marĩcã, wi'i yeeya marĩbopã.

A'te a'tiro nisĩ'rĩrō wee'e. Wiorã judío masã
tiga ũtāgārē weronojō Jesucristore uatiwã. Na
uatimicã, cũ pacu Ő'acũ pe'e cūrē besecu niwĩ.
Bese, cūrē wioгу sōrōcu niwĩ. Cũ marĩcārē,
marĩ Ő'acũ pō'rã sājāmasĩtibopã.

⁸ Apeye ojanemocārã niwã tja:

Ő'acũ cũ besecaga ũtāgāpũ masã pũ'atuu,
buruque'arāsama.

A'te a'tiro nisĩ'rĩrō wee'e. Jesucristore Ő'acũ
besecu niwĩ. Tigapũ pũ'atuu, buruque'a'caro
weronojō Jesucristore ějōpeotirã bu'iri
da'reno'rāsama. Toduporoputa maata Ő'acũ
cũ macūrē ějōpeotirã tojo wa'arāsama, nitojacu
niwĩ.

⁹ Marĩ pũrĩcã na weronojõ niwe'e. Õ'acũ cũ yarã niato nígu marĩrẽ besecu niwĩ. Tojo weerã marĩ wioḡu yarã pa'ia weronojõ cũ yere da'rará ni'i. Õ'acũ marĩrẽ cũ ya curuacjãrã sãjãcã weecu niwĩ. Ña'ase marĩrõ nisetica weecu niwĩ. Dũporopũ Õ'acũ cũ yarã masã Israe curuacjãrãrẽ yu'u were'que pejere weecu niwĩ. Musã Jesucristore ãjõpeorã ni'i. Tojo weegu musãrẽ mejãrõta weemi. Õ'acũ marĩrẽ añurõ wee'quere ãpẽrãrẽ weredutigu tojo weemi. Õ'acũ añuyũ'ruagu marĩ ña'arõ wee'quere acobojomi. Acobojo, na'itĩ'arõpũ ní'cãrãrẽ marĩrẽ yu'ruomi. Tojo weerã ní'cãrõacãrẽ cũ põ'rã bo'reyuropũ nirã weronojõ ni'i.

¹⁰ Dũporopũ ni'cũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ a'tiro nicu niwĩ: "Õ'acũ pãjãrã judío masã nitirãrẽ yu'ruogusami." Tojo weerã musã todũporopũre Õ'acũ põ'rã mejẽta níni'wũ yujupũ. Ni'cãrõacãrẽ cãrẽ ãjõpeoca be'ro cũ põ'rã ni'i majã. Õ'acũrẽ musã ãjõpeose dũporo cũ musãrẽ ma'isere, cũ pajaña'sere masĩticãrã niwũ. Ni'cãrõputa a'tere masĩ'i majã.

Pedro Jesucristore ãjõpeorãrẽ "A'tiro weeya" nise ni'i

¹¹ Yu'u musãrẽ pũrõ ma'isa'a. Ni'cãrõacã yu'u wereatjere musã weecã uasa'a. Marĩ a'ti turipũre sijari masã ni'i. Marĩ niatjo waro u'musepu ni'i. Topũ ninu'cũcã'rãsa'a. Tojo weerã marĩ ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã'rã. Marĩ ña'arõ weesĩ'rĩse añurõ weesĩ'rĩse me'rã a'mequẽse ni'i. Te ña'arõ weesĩ'rĩse añurõ

weese pe'ere cã'mota'asĩ'rĩsa'a. Õ'acũ pe'e marĩrẽ añurõ weecã ʘasami.

¹² Musã Jesucristore ẽjõpeotirã wa'teropu nisa'a. Cũrẽ ẽjõpeose bu'iri musãrẽ “Ñã'arã nima”, ni ucjasama. Musã na wa'teropure añurõ nisetiya. Tojo weecã, na tojo ucjamirã, musã añurõ weesetisere ĩ'arãsama. Tere ĩ'arã, siape me'rã pãjãrã Jesucristore ẽjõpeorãsama. Tojo weerã cũ apaturi a'ticã, musã weronojõta na quẽ'rã Õ'acũrẽ “Mũ'u añugũ, tutuagu ni'i”, ni ẽjõpeorãsama.

¹³⁻¹⁴ Marĩ wiogu Jesucristore ẽjõpeotjãrã, a'tiro weeru'a. A'ti di'tacjũ wiogu waro, cũ docacjãrã wiorã, tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã wiorã dutisere yu'tirowa'a. Wiogu waro cũ docacjãrãrẽ ñã'arõ weerãrẽ bu'iri da'redutisami. “Añurõ weerã pe'ere ‘Añurõ weepu musã’ niña”, nisami.

¹⁵ Õ'acũ musã añurõ weecã ʘasami. Tojo weecã, ãpẽrã musãrẽ ucjami'cãrã mejõ warota ucjama'acã'rãsama. Õ'acũ musã añurõ weese me'rã na ucjama'a'cãrã, tu'omasĩtirãrẽ di'tamarĩacã weecã ʘasami.

¹⁶ Õ'acũ marĩrẽ yu'ruotojacu niwĩ. Tojo weerã yu'ruono'cãrã weronojõ weesetirã. A'tiro wãcũticã'rã. “Yu'u ãpẽrã dutise doca niwe'e. Tojo weegu yu'u ʘaro weeguti”, niticã'rã. A'tiro pe'e weerã. Õ'acũrẽ ma'i, cũ ʘaro weerã. Ñã'asere weeticã'rã. Da'raco'terã na wiogu dutisere añurõ yu'tirã weronojõ marĩ quẽ'rã Õ'acũ dutisere yu'tirã.

¹⁷ Dũcawaaro marĩrõ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ

ĩ'arã. Jesucristore ějõpeorãrẽ ma'irã. Õ'acũrẽ nũcũ'ase me'rã ějõpeorã. A'ti di'tacjũ wioğure wiopesase me'rã tu'oña'rã.

Jesucristo pi'etigu nũ'cã'caronojõ marĩrẽ nũ'cãdutise ni'i

¹⁸ Mũsã ni'cãrẽrã ãpẽrãrẽ da'raco'terã nisa'a. Mũsã wiorãrẽ ějõpeoya. Nipe'tirã na dutisere yu'tiya. Mũsãrẽ añurõ weerã dia'cũrẽ yu'titicã'ña. No'o ña'arõ weerã quẽ'rãrẽ yu'tiya.

¹⁹ Apetero mũsã añurõ weemicã, mũsã wiorã bu'iri da'rebosama. Na tojo weecã, mũsã Õ'acũrẽ ějõpeosere ĩ'orã, narẽ ye'suticã'ña. Tojo weecã, mũsãrẽ Õ'acũ "Añurõ weema", ni ĩ'agũsami.

²⁰ Mũsã ña'arõ wéeca be'roma mũsãrẽ bu'iri da'rerã, queoro weerã weema. Mũsã na bu'iri da'resere nũ'cãrã, "Añurõ wéerã, nũ'cã'a", niticã'ña. Mũsã tojo nũ'cãse wapamarĩ'i. Mũsã ña'arõ wee'que wapa queorota bu'iri da'rerã weesama. Mũsã añurõ wéeca be'ro na ña'arõ weecã, nũ'cãña. Tojo weese pe'ere Õ'acũ "Añurõ weema", ni ĩ'agũsami.

²¹ Õ'acũ mũsã añurõ weemicã, mũsãrẽ ña'arõ weesere nũ'cãdutigu cũucu niwĩ. Jesucristom-arĩcã marĩrẽ yu'ruogu, pi'eti, wẽrĩwĩ. Añurõ weemicã, cãrẽ ña'arõ weewã. Tojo weegu marĩ quẽ'rãrẽ cũ wee'caronojõta weesirutucã ũasami.

²² Cũ ne ni'cãti ña'arõ weetiwĩ. Nišootiwĩ.

²³ Cũrẽ ña'arõ bujicã'cãrãrẽ narẽ bujicã'a'metiwĩ. Cũ pi'etigu, "Mũsãrẽ bu'iri da'reğuti", nitiwĩ. Cũ pacu pe'ere "Yu'u pacu cũ ũaro, queoro ña'arõ weerãrẽ bu'iri

da'regusami", niwĩ. Tojo weegu cũ ye niatjere cũ pacupure wiawĩ.

²⁴ Cũ basu marĩ ña'arõ wee'que wapare wapayegu, curusapũ wẽrĩwĩ. Marĩ ña'arõ weesere du'udutigũ marĩrẽ wẽrĩbosawĩ. Tojo cũ weese me'rã a'tiro weewĩ. Marĩrẽ ña'asere sirutumi'cãrãrẽ añuse Õ'acũ ye pe'ere sirutucã weewĩ. Cũ marĩrẽ yũ'rũogũ, cãmi da'reno'o, upũtũ pũrĩse tũ'oña'wĩ. Tojo cũ weese me'rã marĩ ña'arõ yũ'rũbo'cãrã yũ'rũono'wũ.

²⁵ Marĩ a'tiro nicũmiwũ. Oveja sã'rĩrõ po'pearũ ní'cãrã no'o ɥaro wijaawã'cãsama. Wijaawã'cã, ĩ'anũrũticã, bajudutia wa'asama. Marĩ na weronojõ nicũmiwũ. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ějõpeo'o. Tojo weerã ovejare co'tegu bajuduti'cãrãrẽ a'ma, cũ narẽ boca'caro weronojõ ni'i. Jesucristo marĩrẽ ña'arõ weeri ní'gũ, marĩrẽ ĩ'anũrũ, co'tegu nimi.

3

Omocã dũ'te'cãrãrẽ dutise ni'i

¹⁻² Numia, marãpũsumuatirã, añurõ tũ'oya yũ'u wereatjere. Mũsã marãpũsumua dutisere, na ɥaro weeya. Ni'cãrẽrã mũsã marãpũsumua Jesucristore ějõpeotisama. Cũ ye quetire ne tũ'osĩ'rĩtisama. Tojo weerã te quetire were-timirã, a'tiro pe'e weeya. Narẽ ějõpeoya. Na dutisere e'catise me'rã weeya. Mũsã tojo weecã, na quẽ'rã mũsã añurõ weesetisere ĩ'acũ, Jesucristore ějõpeobosama.

³ Āpērã, “Añurã nima”, nidutirã, musã upure peje ma'masu'aticã'ña. Musã upu bajuse dia'cūrẽ wãcũnarũticã'ña.

⁴ Musã añurã nisirãrã, añurõ bajusirãrã, a'tiro pe'e weesetiya. Musã marãpusumuarẽ tũ'saroputa na dutisere ma'ise me'rã weeya. Tu'tiro marĩrõ ãpērãrẽ queoro weeme'ricã'ña. Ejeripõrã caributiro marĩrõ tũ'oña'ña. A'te añurõ weesetise pe'tisome. Musã upure ma'masu'ase pũricã pe'tirosa'a. Musã añurõ weeseticã, Õ'acũ musã me'rã e'catigusami. Musã a'tiro weese cũ ĩ'orõpũre añubutiase waro ni'i.

⁵ Yũ'u musãrẽ nĩrõnojõta dũporocjãrã numia Õ'acũrẽ ãjõpeorã añurõ weeseticãrã niwã. Na marãpusumua dutisere añurõ yũ'ticãrã niwã.

⁶ Sara dũporocjõpũ co marãpũ Abrahã dutisere añurõ yũ'tico niwõ. Tojo weego Abrahãrẽ co wiojure weronojõ tũ'oña'co niwõ. Musã quẽ'rã musã marãpusumuarẽ añurõ weeya. Musã nipe'tisere añurõ wéerã, tojo nicã uiro marĩrõ nisetirã, Sara weronojõ nirãsa'a.

⁷ Ni'cãrõacãrẽ numotirãrẽ wereguti. Mũ'u numorẽ añurõ weesetiya. Core ãjõpeoya. Co mũ'u weronojõ tutuatimo. Õ'acũ co quẽ'rãrẽ pajaña'gũ, mũ'urẽ weronojõta yũ'rũocu niwĩ. Tojo weegu core añurõ co'teya. A'tiro weecã, musã Õ'acũrẽ ñubuese ne cã'mota'ata basiosome.

A'merĩ añurõ nisetidutise ni'i

⁸ Ni'cãrõacãrẽ nipe'tirãpũre weretũoguti. Ni'cãrõ me'rã nisetibũroya. Āpērãrẽ pajaña'ña. Ni'cũ põ'rã weronojõ ma'isetiya. “Ûsã ãpērã yũ'rũoro ni'i”, ni wãcũticã'ña.

9 Āpērā mūsārē ña'arō weecā, narē a'meticā'ña. Mūsārē ña'arō bujicā'cā, narē bujicā'a'meticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Narē añurō wa'ato nírā, Ō'acūrē sērībosaya. Ō'acū marīrē tojo weedutisami. A'tiro weecā, Ō'acū mūsārē añurō weegusami.

10 D̄porop̄re ni'cū Salmo wāmetiri pūr̄ip̄re añurō nisetisere a'tiro ojacu niwī:

No'o mūsā catiri um̄core e'catise me'rā nisi'rīrā, ña'arō ucūticā'ña.

Nisootirāta niña.

11 No'o mūsā ña'arō weesī'rīsere weeticā'ña.

Añuse pe'ere weeya.

Āpērā me'rā a'metu'titirāta ma'ise me'rā nisetiya.

12 Añurō weesetirārē Ō'acū co'tesami.

Na cūrē sērīsere yu'tisami.

Ña'arō weerā me'rā pe'ere e'catitisami.

Narē bu'iri da'resami.

Tojo weerā mūsā añurō nisetiya ni, Salmo pūr̄ip̄re ojano'caro niwū.

13 Mūsā añuse dia'cūrē weeseticā, ¿noa mūsārē ña'arō weebosau? Weetisama.

14 Mūsā añurō weemicā, āpērā mūsārē ña'arō weecāma, e'catiya. Ō'acū mūsārē añurō weegusami. Tojo weerā na mūsārē ña'arō weesī'rīcā, wācūque'titicā'ña. Narē uiticā'ña.

15 A'tiro pe'e wācūña. “Jesucristo nipe'tirā bu'ip̄ ūsā wiogu nimi”, ni ējōpeoya. No'o mūsārē āpērā “¿De'ro weerā Jesucristore ējōpeoti?” nibosama. Na tojo nicā, mūsā yu'tiatjere wācūyutojaya. Narē añurō yu'time'rīcā'ña. Pūr̄rō yu'titicā'ña.

16 Musã Jesucristore ějõpeose bu'iri ãpẽrã musãrẽ ña'arõ ucjasama. Na ucja'que diacjũ niticã ĩ'arã, bopoyarãsama. Tojo weerã musã añurõ nisetirã, Ô'acũ ĩ'orõpũre bu'iri marĩrã tu'oña'rãsa'a.

17 Ô'acũ cũ ɰacãma, marĩ añurõ weemicã, ãpẽrã marĩrẽ ña'arõ weebosama. Tojo weese añu ni'i. Marĩ ña'arõ weecã pe'ema, ãpẽrã marĩrẽ ña'arõ weecã, marĩ ye bu'irita ni'i.

18 Jesucristomarĩcã añugũ nimigũ, pi'etiwi. Cũ bu'iri moomigũ, marĩ ña'arõ wee'que wapore wẽrĩ wapayebosawĩ. Marĩ bu'iri cũorãrẽ wẽrĩbosagu, tojo weewĩ. Marĩrẽ yu'rũogu, ni'cãtita wẽrĩwĩ. Cũ tojo weese me'rã cũ pacu tiropũ marĩrẽ wa'ata basiocã weewĩ. Cũ bu'icã upũ waroma wẽrĩa wa'awĩ. Wẽrĩtoja, be'ro masãcu niwĩ. Cũ ejeripõ'rã pũrĩcã wẽrĩticaro niwũ.

19-20 Cũ ejeripõ'rã me'rã cũ upũ masãpepũ cũñarĩ cura a'tiro weecu niwĩ. Duporopũ Ô'acũ a'ti turi miocã, wẽrĩ'cãrã na bi'adũpono'caropũ nirãrẽ ĩ'agũ wa'acu niwĩ. Topũ narẽ cũ wẽrĩ masãsere weregũ ejacu niwĩ. Dia miose duporo Noé yoacã yucusũjore a'medo'gu da'racu niwĩ. Cũ tiwũ weeri curare cũ nĩcaterocjãrãrẽ Ô'acũ narẽ ějõpeocã ɰacu nimiwĩ. Na pe'e ne ějõpeoticãrã niwã. Noé, cũ nũmo, cũ põ'rã, na nũmosãnumia dia'cũ ějõpeocãrã niwã. Tojo weerã na ochota tiwũ me'rã yu'rũcãrã niwã.

21 Ô'acũ narẽ yu'rũo'caro weronojõta marĩ quẽ'rãrẽ Jesucristo wẽrĩ masãse me'rã Ô'acũ yu'rũocu niwĩ. Ô'acũ a'ti turire miogũ narẽ

yu'rɔo'que marĩrẽ wãmeyese weronojõ ni'i. Marĩrẽ wãmeyese marĩ upure ù'irĩ coese mejẽta ni'i. A'tiro ni'i. Õ'acũ ĩ'orõpure bu'iri marĩrã nisĩ'rĩrã, cãrẽ acobojose sãrĩse ni'i.

²² Jesucristo masãca be'ro cũ pacu tiropu majãacu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ wiogu dujiri cãmurõpu nisami. Cũ nipe'tirã bu'ipu, wiogu nimi. Õ'acãrẽ wereco'terã, nipe'tirã wiorã u'muarõpu nirã yu'rɔoro nimi.

4

Dɛporopu ña'arõ weemi'cãrã ña'arõ weedu'use queti ni'i

¹ Jesucristomarĩcã a'ti di'tapu nígũ, pũrõ pi'etiwiĩ. Marĩ quẽ'rã cũ pi'eti'caro weronojõta weerã. Pi'etisere uiticã'rã. Marĩ pi'etirã, Jesucristo weetamuse me'rã nemorõ wãcũtutuarãsa'a. Ña'asere weesĩ'rĩtirãsa'a.

² Tojo weerã a'tiro nicã me'rã marĩ catise numũrĩ ejatuario marĩ ña'arõ weesĩ'rĩsere weesome majã. Õ'acũ cũ ɛaro pe'e weerãsa'a.

³ Mũsã Jesucristore ẽjõpeotirã na weese-tisenojõrẽ weetojacãrã niwũ. Ña'arõ mũsã weesĩ'rĩsere weecãrã niwũ. Numia me'rã ña'arõ weecãrã niwũ. Numia quẽ'rã umua me'rã mejãrõta ña'arõ weecãrã niwũ. Que'acãrã niwũ. Bosenumũ nicã que'a, caricũcãrã niwũ. Ña'arõ weesere yu'rɔoquejocã'cãrã niwũ. Apeyere Õ'acũ dutisere yu'rũnu'cãrã, masã yee'quere ẽjõpeocãrã niwũ.

⁴ Ni'cãrõacãrẽ te pejere mũsã weetisa'a majã. Todɛporopu mũsã me'rã ña'arõ weeseti'cãrãrẽ

ba'patinematosa'a. Músārē na pijicā, wa'atisa'a. Músā tojo weecā, “¿De'ro weerā tojo weeti?” nisama. Tere ĩ'arā, músārē ĩ'atu'ti, ucjasama.

⁵ Na tojo weemicā, a'tere masiña. Õ'acũ músārē ucja tu'tirārē “¿De'ro weerā yu'u pō'rārē tojo weeri?” ni sērītiña'gūsami. Músārē tojo wee'cārā na wee'quere beseno'rāsama. Õ'acũ nipe'tirā wērī'cārārē, catirārē marī weesenucūrē besegusami. Ne ni'cūrē du'asome.

⁶ Nipe'tirā masā wērīdijape'tirāsama. Jesucristo ējōpeo'cārā pe'e na ye upu boamicā, Õ'acũ tiropu catinu'cūcā'rāsama. Tojo weerā narē a'ti turipu caticā, Jesucristo ye añuse quetire wereno'caro niwũ.

⁷ A'ti turi pe'tiatjo cārōacā du'sasa'a. Tojo weerā músā weesere añurō tu'oña'nucō, weesetiya. Wācūtutuaya. Músā ña'arō weesī'rīsere nū'cāña. Tojo weerā músā queoro ñubuerāsa'a.

⁸ Nipe'tise apeyenojō yu'ruro a'tiro weeya. Diacjũ a'merī ma'iña. Ne a'merī ma'idu'uticā'ña. Marī āpērārē ma'írā, marīrē ña'arō weesere maata acobojosa'a.

⁹ Āpērā músā ye wi'seripu ejacā, e'catise me'rā narē ñe'eña. Uase marīrō narē a'máca, cārīse o'oya.

¹⁰ Õ'acũ cū tutuaro me'rā marī Jesucristo ējōpeorānucūrē de'ro marī weemasīse o'osami. Te o'ose me'rā cū yere añurō weemasī'i. Tere o'ogu, ni'cārōnojō o'otisami. Cũ o'o'que pōtēorō āpērārē weetamudutigū o'osami. Marī āpērārē weetamurā, cū o'o'quere queoro weerā wee'e.

11 Ni'cārērārē a'tenojōrē o'osami. Pājārā wa'teropu cū ye queti weretutuasere o'osami. A'tere wererā, cū were'caro weronojō wereya. Āpērā, weetamurānojō quē'rā Ō'acū mūsārē tutuaro o'o'caro pōtēorō weetamuña. Tojo weecā, masā “Jesucristo cū weetamurō me'rā tojo weeama” ni, e'catise o'orāsama Ō'acūrē. Jesucristo tutuayurūami. Cū nipe'tirā bu'ipu, wiogū nimi. Tojo weerā marī cūrē e'catise o'onu'cūcārā.

Jesucristore ējōpeorārē “Mejēcā wa'acā, wācūtutuaya” nise ni'i

12 Yu'ū mairā, apeyenojō werenemogūti tja. Mūsā Jesucristore ējōpeose bu'iri ña'arō yurūrā, “¿De'ro weero tojo wa'ati?” ni ĩ'amarīaticā'ña. Te mūsā pi'etisere wācūtutuarā, diacjūta Jesucristore ējōpeosere ĩ'ono'o. Tojo weerā mūsā mejēcā wa'acā, ĩ'amarīaticā'ña.

13 Mejō e'catiya. Ni'cārōacārē mūsā Jesucristo cū pi'eti'caronojōta pi'etisiruturā wee'e. Tojo weerā cū apaturi a'ticā, cū asistesere, cū tutuasere ĩ'arā, pūrō e'catirāsa'a.

14 Marī Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā marīrē ña'arō bujicā'sama. Na tojo weecā, marī a'tiro mas'i. Espiritu Santu tutuayurūagu marīpūre nimi. Marī me'rā ninu'cūcūsami. Āpērā marīrē ña'arō weecā, weetamusami. Tojo weerā na ña'arō bujicā'micā, e'catino'sa'a.

15 Mūsā a'tiro wācūña. Wējēcō'arī masārē, yajari masārē Ō'acū bu'iri da'regusami. Āpērā yere ucja wācūnarūrā quē'rārē tojota weegusami.

No'o ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regusami. Musã na weronojõ weeticã'ña. Na, na ye bu'iri pi'etirãsama.

¹⁶ Apeterore musã Jesucristore ãjõpeose bu'iri pi'etirãsa'a. Tojo pi'etirã, bopoyaticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Ô'acũrẽ e'catise o'orã, "Añu'u", ñiña. "Mu'u ãsãrẽ Jesucristo yarã sãjãcã weepu", ni wãcütutuaya.

¹⁷ Ni'cãrõacãrẽ Ô'acũ masãrẽ beseri numu nu'cãtoja'a. Cãrẽ ãjõpeorã me'rã besenu'cãmi. Marĩ cãrẽ ãjõpeorã me'rã nu'cãcã, ãpẽrã cãrẽ ãjõpeotirã pe'ema de'ro wa'aro wa'arosa'a. Ô'acũ náma uputu bu'iri da'regusami.

¹⁸ Duporopu Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ te pi'etise cjasere a'tiro ojacu niwĩ:

Ô'acũrẽ ãjõpeorã waromarĩcã u'musepu wa'ase duporo a'ti nucũcãpũre pi'etinĩrãsama yujupu.

To pũrĩcãrẽ cãrẽ ãjõpeotirã ña'arõ weerã pe'ere ¿de'ro wa'arosa'u?

Narẽ ña'abutiario wa'arosa'a.

Ô'acũ narẽ bu'iri da'regusami, tojo nicu niwĩ

Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ.

¹⁹ Marĩ Ô'acũ uaronojõ pi'etirã pũrĩcã, a'tiro weeroua'a. Añurõ weesere weenu'cũcã'rõua'a. Tojo nicã marĩ ye niatjere Ô'acũ marĩrẽ wee'cure wiaroua'a. Nipe'tise cã "Weeguti" nisere queoro weesami.

5

Jesucristore ãjõpeorã a'tiro weeroua'a nise ni'i

1 Ni'cārōacārē majā Jesucristore ējōpeorā sū'ori nirārē weregatī. Yū'u quē'rā āpērārē sū'ori nigūta ni'i. Yū'u Jesucristo pi'eticā ī'awū. Cū apaturi a'ti turipū a'ticā, Ō'acū nipe'tirāpūre Jesucristo asistesere, cū tutuasere ī'ogūsami. Tere yū'u quē'rā nipe'tirā cūrē ējōpeo'cārā me'rā bu'ipejatamugūsa'a.

2 Jesucristore ējōpeorārē sū'ori nirā, yū'u wreatjere tū'oya. Ō'acū cū yarārē co'tedutigu mūsārē cūucū niwī. Ovejare co'teri masū cū yarā ovejare añurō co'tesami. Cū weronojōta mūsā quē'rā Ō'acū yarārē añurō co'teya. Āpērā dutiro marīrō mūsā ūaro narē co'teya. Mūsā tojo weecā, Ō'acū ūasami. Apeye quē'rārē narē sū'ori wejepeorā, niyeru dia'cūrē wapata'asī'rīticā'ña. Mejō pe'e e'catise me'rā co'teya.

3 Narē co'terā, ña'arō dutipeticā'ña. Narē ī'acūudutirā pe'e, añurō weesetiya.

4 Tojo weecā, Jesucristo nipe'tirā masārē co'terā wioḡū apaturi a'ti turipū a'tigū, mūsārē wapayegūsamī. “Añurō co'tewū narē yū'u co'tedutigu cū'cārārē”, nigūsami. Cū mūsārē wapayese ninu'cūcā'rōsa'a. Cū tiro, cū asisteropū catinu'cūatjere o'ogūsamī. Te ne pe'tisome.

5 Ma'mapjia, nu'mia, a'tiro weeya. Būcūrā mūsārē sū'ori wejepeorārē ējōpeo yū'tiya. Mūsā “Nipe'tirāpūta āpērā yū'rūoro ni'i” ni wācūtirāta, a'merī weetamuña. Dūporopū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū a'tiro ojacū niwī:

“Āpērā yū'rūoro ni'i” nirā me'rā Ō'acū a'pepūrī

nisami.

Āpērā “Yū'u mejō nigū ni'i, yū'ure weetamuña”
nirā pe'ere Ō'acū weetamusami, ni ojacu
niwī.

⁶ Ō'acū tutuayū'rugu nimi nīrā, cū dutisere
yū'tiya. Tojo weecā, Ō'acū cū ūari nūmu
mūsārē āpērā wiorā weronojō añurō wācūcā
weegūsami.

⁷ Ō'acū marīrē ma'igū, co'tesami. Tojo weerā
nipe'tise marī wācūque'tisere, marīrē no'o
mejēcā wa'asere Ō'acūpūre o'orā. Cū marī tojo
weesere ñe'egūsami.

⁸ Mūsā weesere añurō tu'oña'nū'cōtojarāpū
weesetiya. Mūsā ña'arō weesī'rīsere
wācūtutuaya. Añurō tu'omasīña. Wātī
marīrē ī'atu'tigu nipe'tiropū a'masijasami.
Marīrē ña'arō weecā ūagu, tojo weesami.
Tojo weerā co'te ī'anurūña. Ni'cū yai ba'ase
a'magū pi'etisijaro weronojō marī Jesucristore
ējōpeosere pe'osī'rīsami.

⁹ Wātī dutisere weeticā'ña. Wācūtutuaya.
Jesucristore ējōpeonu'cūcā'ña. Wātī mūsā
dia'cūrē ña'arō weegu weetimi. Nipe'tirocjārāpū
Jesucristore ējōpeorārē tojo weegu weemi. Na
quē'rā mūsā pi'etironojōta pi'etirā weema. Tojo
weerā wācūtutuaya.

¹⁰ Ō'acū marīrē ma'igū, no'o nirō weeta-
munu'cūgūsami. Cū macū Jesucristo wērīse
me'rā marīrē yū'rūocu niwī. Ō'acūta marīrē
cū asisteropū cū me'rā ninu'cūdutigu besecu
niwī. Marī yoaticā a'ti nucūcāpūre pi'etinirāsa'a
yujupū. Tojo wéeca be'ro Ō'acū marī ña'arō

niseti'quere aponu'cõ, wãcütutuacã weegusami. Cũ tojo weecã, marĩ ne uisome.

¹¹ Tojo weerã cūrē a'tiro nírã: “Õ'acũ, mu'u nipe'tirã bu'ipũ, wiogu ni'i. Mu'u tutuase ne pe'tisome. Ninu'cũcã'rõsa'a”, nírã cūrē.

Pedro añudutituo'que ni'i

¹² Silvano ojabosase me'rã yu'u musãrē pejeti useriacã a'ti pūrĩpũre oja'a. Cũ yu'ure ba'patimi. Jesucristore ãjõpeogu añurõ weesetimi. Tojo weegu cũ queoro weecã ã'agũ, cūrē ãjõpeo'o. Musãrē wãcütutua, e'catidutigũ a'ti pūrĩrē oja'a. Tojo nicã Õ'acũ ma'ise diacjũta ni'i nígu, musãrē oja'a. Cũ ma'isere masĩrã, Õ'acũrē ãjõpeoyapaticã'ña.

¹³ A'ti macã Babiloniacjãrã Jesucristore ãjõpeorã musãrē añudutise o'óma. Õ'acũ ã'rã quẽ'rãrē musãrē weronojõta besecu niwĩ. Apĩ quẽ'rã Marco yu'u macũ weronojõ nigũ musãrē añudutimi.

¹⁴ Musã e'catise me'rã a'merĩ añudutiya. Musã nipe'tirãrē Jesucristore ãjõpeorãrē Õ'acũ ejerisãjãse o'oato.

Tocã'rõta oja'a.

Pedro

**Õ'âkã hi yeere uúkũri turi Tukano
New Testament in Tucano (BR:tuo:Tucano)**

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tucano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tucano [tuo], Brazil

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tucano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-12-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source
files dated 31 Aug 2023

00ebd04f-7b0d-5a72-9407-eb53ae2bd086